

není projevem slepého, neprozřetelného optimismu. Jsem proti sentimentálnímu integrálnímu pacifismu starého ražení, který nevidí skutečné reality, jako proti jednomu extrému; jsem však stejně proti koncepci politiky mocenské, vojácké, expansivní, doplňované koncepcemi o mocenském a policejním poslání dnešního státu, jako extrému druhému. Pacifism není překážkou vidět mezinárodní situaci politickou, jaká skutečně je, vidět zájmy státu a národu a především zájmy státu vlastního reálně, bez ilusí, bez sentimentality, a konat tudíž k němu plně, odpovědně, nebojácně, s pevnou vůlí a statečností všechny své povinnosti. Teprve, když náš zbrojní program po příchodu Hitlerově k moci v roce 1933 stupňoval své tempo a zejména, když naší veřejnosti se dostala přímo před oči úsilovná a neúnávná činnost pro armádu, její vyzbrojení a vybudování opevnění, jež Dr. Beneš s energií pro něho tak příslovečnou rozvinul po svém zvolení prezidentem republiky, teprve tehdy počalo se všeobecně toto úsilí oceňovat a uznávat. Teprve tehdy se zřetelně projevila souvislost mírové politiky nynějšího presidenta republiky a jeho branné politiky. Tato situace také poskytla možnost, aby pacifism Benešův byl postaven do správného světla. Stalo se zřejmým, že tento pacifism není onen spíše sentimentální pacifism, jak jsme jej znali z dob před první světovou válkou, že to není pacifismus, pohybující se ve hvězdách vysněných představ, tužeb a přání, nýbrž, že je to pacifism velmi konkrétní, téměř vědecký, pohybující se zcela při zemi a počítající s tím, že je vymyšlen lidmi, má působit mezi lidmi a sloužit lidem.

Ale ona souvislost naší politiky branné s politikou zahraniční, ona nutnost velmi

obežetně s ní zacházeti vzhledem k celkové situaci mezinárodní, což pro nás je důležitější, než pro kterýkoli jiný národ ve světě z toho důvodu, že jsme v tak výjimečně nesnadné a exponované posici geografické, to bylo, co dr. Beneš žádal kategoricky, aby bylo pochopeno československým vojákem a zejména československým důstojníkem. Podle dr. Beneše je přímo základní povinností důstojníkovou v demokracii, aby rozuměl politice svého státu i politice mezinárodní a světové, aby znal její problémy, spory i politické osobnosti a aby sledoval vnitřní i mezinárodní vývoj. Ovšem úkolem důstojníka je, aby svých osobních názorů v těchto věcech neprojevoval, aby se ostantivně a manifestačně nestavěl za ty neb ony politické směry. Jeho úkolem právě naopak je, aby rozpory ty svým chováním a postupem zmírňoval a smiřoval, aby byl tak činitelem, který smeluje a ne který rozvrací. Důstojník má stále zdurazňovat zájem celku, zájem národa, zájem státu. V celém jeho vystupování má být snaha po syntetické výchově celostátní, celonárodní a lidové. V tom dr. Beneš vidí veliký politický úkol důstojníka. K tomu ovšem je třeba, aby důstojník byl dostatečně vzdělaný, sečtělý, aby pozoroval a bedlivě sledoval vše, co se děje v domácím politickém zápase i ve světě. Tytéž požadavky je nutno klásti i na poddůstojníka. Ve zmíněné již přednášce dr. Beneš to lapidárně charakterizoval jednou větou: „Důstojník a poddůstojník nesmí být politickým analfabetou“. A vzdělanost důstojníka to je konec konců nejlepší a hlavní záruka, že armáda se neodcizí svému lidovému poslání a že se nestane nástrojem, který by již vlastním zájmem lidu, ať vědomě, ať nevědomě nesloužil.

President Beneš v minulé a v této válce

Spolupracovník Masarykův a Štefánikův je i jejich pokračovatelem. Je jediným žijícím z trojice budovatelů našeho státu. Platí-li o něm — ať už pro dlouhou činnost diplomatickou nebo pro aktivitu a zkušenosti, získané v minulé válce, či později jako presidenta republiky —, že je mezi světovými politiky svým způsobem ojedinělým zjevem, pak nutno zdůraznit i to, že, jako státník, odpovědný za užití branných sil národa, staví svoje státnické počiny na základnu nad jiné realistickou, odpovídající vojenským možnostem i potřebám obrany státu.

Stačí, abychom listovali jeho projevy několik let nazpět, abychom znali jeho počínání na odzbrojovacích konferencích, uvědomili si, co sledoval jako předseda Společnosti národů návrhem na důsledné provádění sankcí proti útočnickovi, či co obsahovaly jeho noty západním velmocem — v nichž jasně, téměř s matematickou přesností vytýčil další politický a vojenský vývoj Evropy — pak si plně uvědomíme, proč linie naší zahraniční politiky pokračuje bez nejmenší úchytky, ačkoliv svět prochází bouřemi a zvraty, pro něž není v dějinách obdoby.

Chceme-li ukázat, jak se vyvíjel presidentův poměr a spolupráce s naší armádou, není pochopitelně vhodnějšího způsobu, než užití jeho vlastních svědectví, jak je vydával od začátku osvobozovací činnosti v minulé válce, jak ve svobodném státě a jak to formuluje dnes, kdy jeho mínění je přijímáno jako bezpečné vodítko ve zmatku jiných názorů a předpovědí. Je třeba si také uvědomit, že spolupráce presidenta Beneše s čs. armádou je vyznačena třemi hlavními údobími:

1. V době budování a zásahu naší armády v minulé válce.

2. V době budování armády a přípravy obrany samostatného státu.

3. V době budování armády druhého odboje.

PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA.

Nelze vypočítat a uvádět všechny počiny a zásahy, které vykonal dr. Beneš od začátku minulé války až do chvíle, kdy Československo a jeho armáda byly uznány rovnocennými partnery spojenců. Zejména v době, kdy president Masaryk dlel na Rusi nebo ve Spojených Státech, dr. Beneš a generál Štefánik vedli celou naši vojenskou akci. Uvážíme-li, s jakými potížemi se setkávala čs. vláda a její armáda na začátku této války, kdy obě měly za sebou údobí 20 let samostatného státu, pak jistě správně oceníme, jaké úsilí musilo být vyvinuto během minulé války, aby se naše věc dopracovala podobného uznání. A tu nejlepší charakteristikou i popisem události je presidentův dopis vojákům na frontu, datovaný 28.VII.1917 a opatřený hlavičkou: „Conseil National des Pays Tchèques“, ve kterém dr. Beneš s naprostou otevřeností líčí nejen dosažené výsledky — které se brzo staly přímo základními pilíři naší budoucí samostatnosti —, ale i potíže, se kterými se naše politická a vojenská akce setkávala. Píše:

„Ptáte se mne na některé podrobnosti, týkající se zřízení naší armády ve Francii. Mohu Vám na to odpovědět zatím asi toto:

1. Je rozhodnuto a dojednáno s ruskou vládou, že z Ruska bude poslán do Francie jistý počet našich dobrovolníků, dosti značný, který bude základem naší příští československé armády. Francie zásadně dala už souhlas. Nyní dojednávám podrobnosti

v detailech. Nežli bude vše definitivně dojednáno se všemi ministerstvy, bude to trvat asi 14 dní až tři neděle. Jakmile bude to dojednáno, budou učiněna jistá opatření, jako na příklad odvolání dobrovolníků z fronty. (V této válce odvolání dobrovolníků z cizinecké legie.) Dokud věc podepsána nebude, nelze dekrety takové provést. Prosím tudíž, abyste měli důvěru v naši práci a ještě krátký čas trpělivosti. Nikdy jsem Vám nic nesliboval, co jsem nemohl vyplnit. Ještě dnes se může ta ona věc zvrtnout, tu a tam se to zdržet. V zásadě myslím však, že už věc je vyhrána a proto se rozhodují o tom takto rovně Vám psát. Ale přesto bych Vás prosil, abyste věc nechali pro sebe.

O rázu, formaci atd. této armády nemohu zatím dáti zprávy, dokud jednání nepostoupilo ke konci. Mohu jen říci, že s výsledkem budete jistě více než spokojeni, jako jste musili být spokojeni s výsledkem naší práce, který vedl k našemu jmenování v notě Spojenců Presidentu Wilsonovi. A byla to práce Č. N. Rady v pravém slova smyslu. Věc armády naší je téměř úplně zajištěna vzhledem k tomu, že první transport našich vojáků již přijel (400 vojáků). Jednáme nyní o věci v Rusku, ve Francii, v Americe a Itálii.

Opakuji, ponechte věci pro sebe — máme ještě příliš mnoho nepřátel.

2) Pracujeme na této věci přes rok. Byla to práce těžká, zlá, poněvadž i z naší strany se nám dělaly obtíže. Vite sami, že Vy jste byli také často štváni proti nám, že se nic nedělá, že je v N.R. to a ono atd. Nikdo si nedovede představit, kdo tyto věci sám nevidí v podrobnostech, jak práce v takových okolnostech a zvláště boj o tyto věci, je těžký. Vite sami, že proti mně osobně děly se štvance a útoky. Dnes vidíte, že věci byly bezpředmně. Žádal bych Vás, abyste pro budoucnost nedali se svádět lidmi, kteří mají zájem na tom, aby mezi námi byl nesvár. Žádal bych Vás, abyste důvěřovali naší práci a našemu jednání, poněvadž máte dnes doklady, kterých bych Vám ostatně mohl dáti více. Žádal bych Vás konečně, abyste Vaše přání mně sdělovali vždy přímo, a nedali se provokovat kýmkoli, jako se to stalo naposled při poslední návštěvě některých z Vás v Paříži, kdy naše věc byla již získána a kdy vázán jsm slovem k lidem, s nimiž jedná, nemohl jsem nic nikomu říkat, přišli lidé do Paříže dělat povyk a nechali se štvát proti Národní Radě. Národní Rada, od okamžiku, kdy vystoupíte z legie,

bude nejvyšším orgánem politickým a administrativním i pro Vás. Budete k ní v přímém poměru, a jsem jist, že poměr ten bude nejlepší, neboť i ve Vašem zájmu je dobrou vůlí, svorností, jednotou spolupracovat na svém i celého národa dobrou a osvobození. Zdraví Vás dr. Edvard Beneš“.

Tento dopis byl shodou okolností nalezen v pozůstalosti jednoho z našich legionářů, který padl v r. 1918 u Amiensu, až v r. 1936. Dr. Hubert Ripka, zabývav se zhodnocením tohoto dokumentu, napsal: „Dopis vztahuje se na několikaměsíční obtížné jednání, které od léta r. 1917 jménem Národní rady československé vedl její generální tajemník dr. Edvard Beneš s francouzskou vládou. Ačkoli se porady počaly už 20. června 1917, skončily teprve na konci toho roku vydáním dekretu francouzské vlády o zřízení samostatné československé armády 16. prosince 1917; statuty této armády byly podepsány teprve 7. února 1918. Bylo potřeba dohodnout se o množství choullostivých otázek politických a právních; šlo zejména o to, aby armáda byla podřízena přímo politickému vedení Národní rady — tím se zajišťovalo, že se jí užije výlučně k akcím za osvobození národa. Českoslovenští dobrovolníci, zařazení ve Francii do cizinecké legie, sledovali jednání o zřízení samostatné armády s rostoucí netrpělivostí; příliš strádali — zejména mravně — v cizinecké legii, aby nebyli toužili po přeložení do vlastní armády. Z tohoto rozpoložení vznikalo u některých z nich jisté rozčilení, v němž — neznajíce ani obtížnost ani složitost jednání — obviňovali Národní radu, že je vinna dlouhými průtahy, nebo dokonce, že nejedná s dobrovolci upřímně. Odklady byly způsobeny mimo jiné tím, že Národní rada čekala, až bude ve Francii soustředěn větší počet československých vojáků; při tom, jak píše dr. Beneš ve svých pamětech, „na naše zajatce ve Francii, demoralisované strádáním v Srb-sku, na Asinaře a na počátku i ve Francii, nemohli jsme jako na první element v armádě počítat; musili jsme mít základ k armádě odjinud, buď z Ruska nebo z Italie nebo z Ameriky“. Podobné důvody a ohledy dr. Beneš nemohl ovšem tehdy všem dobrovolcům vykládat. Vznikaly pochopitelné třenice, které nebyly vždy snadno urovnávat“.

Tyto dokumenty ukazují, že zřízení a uznání samostatné čs. armády bylo v minulé, jako v této válce opěrným bodem osvobozovací akce. Další vývoj událostí a vliv dr. Beneše na ně, je pak obecně známý.

BUDOVÁNÍ OBRANY SAMOSTATNÉHO STÁTU.

Dr. Beneš byl 17 let zahraničním ministrem republiky. V této funkci byl tedy navrhovatelem případného užití branných sil, které měly čelit nebezpečí z té či oné strany.* Jako prezident republiky byl jejím vrchním velitelem a tedy v přímém poměru k ní. Užil-li jednou slova: „Slovensko je věcí mého srdce“ — platilo něco podobného i o armádě a dokazovaly to presidentovy činy. Staral se nejen o brannost národa, ale vytkl si i cíl, že armáda se musí stát součástí národní kultury. Trval proto na tradici a žádal, aby tradice jednotek byla pěstována a respektována. Pacifismus — ale: — „Náš stát vždy prováděl a provádí zvláště v této chvíli pacifismus činný a tvůrčí: nikdy nikoho nenapadneme, ani nebudeme nikdy nástrojem útočné politiky nějaké země, nic na nikom nezádame a nedotkneme se vlastnictví někomu jiného; ale klidně a chladnokrevně bez paniky a poplachu, ale hlavně s vědomím čestných lidí, kteří učinili vše k záchraně míru, se připravujeme k své obraně a k zachování své země, svého režimu, naší civilizace, našeho míru a klidu“ — vzkázal president jako poselství bruselskému mírovému kongresu r. 1936. Budoval armádu na základech a směrnicích, vytyčených presidentem-Osvoboditelem. Stal se sám presidentem v době zahraničně-politicky neklidné a vyvodil z toho všechny důsledky. Byl duší Rady obrany státu, pod jeho vrchním velením byla provedena reorganizace naší branné moci ve sbory; pečoval o morální a materiální potřeby armády, byl v nejužším styku s veliteli a častým hostem přímo u našich jednotek i na všech velkých cvičeních. Ještě téhož dne, kdy shlédl cvičení, poukazoval kriticky na to, co bylo dobré a v čem se mu jevily nedostatky. Neměl nejmenších pochyb o tom, jak bude vypadat strategie příští války: „A i kdyby se z nějaké strany věřilo v rychlou vítěznou válku, byl by to omyl, neboť válka v Evropě, to by byl zprvu všeobecný chaos (Rakousko, Československo), pak příprava nové války, ještě hroznější a to vše bez konce“. A aby bylo úplně jasno, jaký bude průběh technických operací budoucí možné války, řekl president v „Kurse pro vyšší velitele“ začátkem téhož roku: „... A třeba by celkové

* 20. XII. 1935 řekl reprezentantům armády: „Zahraněční politika každého státu musí se vyvíjet v nejtěsnější spolupráci s armádou... Armáda a politika jsou jenom dvě složky každé státní politiky“.

strategické poslání naší armády mohlo být eventuálně chápáno v první fázi války jako defenzivní, bude se od ní vyžadovat, aby uměla dokonale manévrovat a aby měla nejvyšší dávku schopné a živé pohyblivosti a ovšem též všeho uzpůsobení k rychlým účinným, ofenzivním protiúderům. Proto je správné, že si „Kurs pro vyšší velitele“ i „Vysoká škola válečná“ bedlivě všímá a vede k výcviku ve válce pohybové a že se vůbec snažíme vystihnout účelně a záměrně skutečné válečné poměry, které nás mohou očekávat“. Kolik bylo tehdy v Evropě státníků, ano i vojevůdců, kteří měli jasno představu o tom, že to už nebude posílní, ale p o h y b o v á válka !?

Svoje poslání v poměru k armádě definoval takto: „Jedna z podstatných snah mé činnosti je a zůstane — přivést armádu mravně i technicky na úroveň nejlepších armád světa, zaklínit naše vojenské snažení hluboce v rámci celé naší národní a státní kultury a dát armádě i důstojníkovi ono mravní, sociální a kulturní postavení, jež by mu mělo po vybudování plně naší vojenské a demokratické tradice vždycky náležet...“

Tolik o armádě jako celku. A co o lidech v ní? Na večeri, pořádané 25. února 1937 pro zástupce armády, řekl pan prezident: „Ve státě demokratickém armáda nedělá politiku a není státem. Ale může být demokracií vzorem svými některými vlastnostmi, svou oddaností republice, svou ukázněností a smyslem pro pořádek. Naše armáda tímto vzorem být může. Tato skutečnost ukládá ovšem našim důstojníkům, rotmistrům a poddůstojníkům povinnosti také osobní, t. j. i v životě občanském. Být velitelem v boji, znamená, mít schopnost dobře vést podřízené, nejvyšší mužnost a obětavost; vyžaduje to dále, aby velitelé byli charakterově silné individuality s vysokým mravním základem a aby při svých vojenských činnostech byli dobrými lidmi. Tím vším musí být náš důstojník vzorem občanům i v životě soukromém. Nehlásám žádné askese života, nýbrž radost ze života, plnou a zdravou, ale vždy lidskou důstojnost, rozumnou střízlivost, sílu charakteru, pevnou rozvahu a správnou míru ve všem“.

Prezident Beneš navštívil p. pl. 5 TGM a když rekapituloval to, co viděl, pochválil pečlivé a metodické vedení a dobrý duch pluku a pokračoval: „Znám potíže, které při tom musíte překonávat. Víím zejména, že máte nedostatek mladších důstojníků, vzdá-

lené cvičiště a jiné obtíže. ... Vidím, že Vaše zdejší kasárny nemohou plně vyhovovat dnešním požadavkům, zvláště hygienickým, i když jste přizpůsobili budovy a využili jich co nejlépe. ... Zajímá mne však dnes zejména ještě jiná otázka. Viděl jsem Vaše společenské místnosti a chodby. Všiml jsem si obrázků, které připomínají historii Vašeho pluku a mají tím svůj velký výchovný význam. To mne vede k tomu, abych Vám řekl několik slov o naší vojenské tradici a jejím významu pro vojsko. Člověk není jen tím, čím je jeho já; je i tím, čím byla minulost jeho národa a čím bude jeho budoucnost. U vojáka, u pluku a ve vojenství vůbec je to ještě významnější: tradice a vzpomínka je tu věc velická, někdy rozhodující. Podporuje sebevědomí vojákovo, zesiluje jeho já a v rozhodné chvíli i jeho statečnost a odvalu. Každý z vás přejímá na sebe celou historii pluku. ...

„Může se náhle objevit nový vojenský genius? Velcí váleční geniové v historii“, podle zdání běžných pozorovatelů, se najednou jako meteor objeví a jakoby duchem božím osvícení vítězí. Je to obvyčejně jen zdání. Podle mého přesvědčení se genius v žádném oboru činnosti jen tak beze všeho nerodí. Opravdový genius vždycky úžasné mnoho v svém oboru pracoval. Souhlasím s těmi, kdož vojákům říkají: „Genius je práce, nebo aspoň stejně vložka jako práce“. Tož. ... Připravujte se a pracujte!“

Jako zahraniční ministr a později ani jako prezident, nedělal si iluzi o spojení a spojenecké koncepci. Když mluvil o pojíce obrany státu, řekl to přímo: „Nesmíme ovšem přehlédnout, že sami jako spojenec budeme mít pro své spojence cenu jen tenkrát, budeme-li na vysoké úrovni kulturní, pevní hospodářsky a finančně, pořádaní politicky a sociálně a vyzbrojení technicky; jedním slovem: budeme-li silní mravně, technicky, materiálně!“

Prezident sledoval všechno, co by mohlo napomoci dosažení vytčeného cíle. Žádal spolupráci všech složek národa a aktivní zásah všech prostředků. Oceňoval význam a poslání tisku a když přijal zástupce „Klubu čs. vojenských redaktorů“, povzbudil je k úsilovné činnosti pro armádu a brannost mimo jiné těmito slovy: „Věřím, že dobrou vůlí a prací překonáte i všelijaká nepochopení, která se tu a tam projeví, a snad i mnohé podceňování. Avšak vaše snahy a práce budou za Vás mluvit.

5.3-4.42
Upravujete zajisté dobrý poměr mezi vojenskou správou a veřejností. Jste mluvčími o jejich potřebách a starostech. S povděkem přijímám skutečnost, že organizace vojenské žurnalistiky je postavena na základnu služby věci, kterou je práce pro armádu a brannost, a tudíž dobrá práce pro všechny nás ve státě...“

Průběh květnové mobilisace, stejně, jako nástup armády a celého národa, provedený v září a říjnu r. 1938 byl uskutečněním hesla: „V čas potřeby vojáky budeme všichni“ — v jeho nejmohutnější náplni — a byl také výslednicí presidentových snah. Další vývoj událostí dospěl ke kritickému rozhodování: Obrana nebo ústup? Časový odstup ukázal to, čeho mnozí nechápali, nemohli vědět a nechtěli si ani připustit: Byl to špatný morální a vojenský stav našich západních Spojenců. President však jasně věděl, že náš odpor by nebyl vykládán jako hrdinství, ale jako rušení míru a za těchto okolností nemohl připustit, aby národ byl doslovně vybit a jeho statky rozmetány. Veden naprosto přesnou znalostí situace a znaje velmi pravděpodobnou linii vývoje, volil novou možnost: Odchod z aktivní politiky a přípravu chvil, kdy v neodvratné válce budeme znovu uplatňovat svoje požadavky a spolupůsobit na jejich uskutečnění aktivními zásahy. Věřil při tom v mravní odolnost celého národa, který je sto, přechkat i určité údobí útlaku a nesvobody. Situace, jaká je dnes doma, a hlášení o chování našeho lidu, potvrzuje i splnění tohoto předpokladu.

ARMÁDA DRUHÉHO ODBOJE.

Události od 15. března 1939 jsou ještě v příliš živé paměti, než aby bylo zapotřebí opakovat chronologicky jejich spád. Pro úplnost obrazu o poměru presidenta dr. Beneše k naší armádě je však zapotřebí zaznamenat některé — obecně třeba i méně známé skutečnosti.

Reservu v politické aktivitě, kterou si president uložil také veřejným rozhlasovým projevem v den odstoupení z úřadu presidenta, k čemuž ho více méně donutilo hrozné stanovisko nejen Německa, president opustil, jakmile byly porušeny zásady ujednání z dob

jeho abdikace, což se stalo násilným obsazením země.

Tím okamžikem se považoval nejen pokračovatelem své funkce presidentské, ale i vrchního velitele branné moci. Bylo mu jasné, že naše věc může získat váhu a uznání jen, bude-li podepřena skutečnou státní a výkonou mocí, tedy i vlastní armádou. A veškerá jeho snaha se soustředila k tomuto cíli. Bylo to tím obtížnější, že zejména ve Francii zůstávali u moci lidé, kteří přivodili nešťastný vývoj středoevropských událostí. Orientace presidenta Beneše, politická a vojenská, byla upřena ke světu anglo-americkému, při čemž udržoval styky, v zájmu věci s počátku tajně, s politickými činiteli sovětskými.

Naši věc, podobně jako v minulé válce, dovedl i v údobí francouzské éry této války k plnému uznání samostatné armády na půdě Francie. Když potom došlo k rozpadu fronty, zabezpečil jednáním s britskými politickými a vojenskými kruhy a také za přispění amerických přátel, včasnou a úspěšnou evakuaci armády do Anglie, kde se nato už za jeho osobní účasti poměrně rychle reorganisovala. Její uznání, stejně, jako uznání řádné vlády, vládou sovětského Svazu a vládou Velké Británie, charakterisoval slovy: „Sestup je zastaven!“

„Ujímaje se opět úřadu presidenta republiky přejímám podle ústavní listiny vrchní velení veškerou naší brannou mocí. A první moje myšlenky jdou k vám, k vojákům republiky, k symbolu naší svrchovanosti a naší politické vůle k svobodě a ke skutečnému výrazu citů a přání našeho těžce zkoušeného lidu v obsazené vlasti...“ Těmito slovy se začínal Armádní rozkaz č. 1 ze dne 24. července 1940. Připomínáme si je dnes jako první neklamný znak z lepších dob, které nám nastaly, a proto také, že je radostné srovnáváme se skutečností, že naše armáda byla od té doby postavena na pevný organizační základ, má svoje bojové poslání a je také v boji přímo, jak svým letectvem, tak jednotkami na středním Východě, tak i v Sovětském Rusku.

Známe také presidentova slova: „Nemyslet na život ani na smrt. To je postoj pravého muže a vojáka“.